

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
Інститут математики, економіки і механіки
Кафедра економічної теорії та історії економічної думки

Дипломна робота

Магістра

на тему: Стійкість розвитку аграрного сектору як чинник економічного
зростання України

Виконала: студентка 2 курсу
денної форми навчання
напряму підготовки 8.03050101
«Економічна теорія»
Іщенко Катерина Олександрівна

Керівник: к.е.н., доц. Сідлецька О.С.

Рецензент: к.е.н., доц. Добрунік Т.П.

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри

№ __ від «__» _____ 2016 р.

Завідувач кафедри економічної теорії
та історії економічної думки

_____ д.е.н., проф. Горняк О.В.

Захищено на засіданні ЕК № _____

протокол №__ від «__» _____ 2017 р.

Оцінка _____ / _____ / _____

Голова ЕК

_____ д.е.н., проф. Степанов В.М.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	Стр. 3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ЕКОНОМІЧНОГО	
ЗРОСТАННЯ.....	7
1.1. Сутність економічного зростання і його цілі.....	7
1.2. Еволюція та характеристика факторів економічного розвитку.....	13
1.3. Джерела економічного зростання.....	22
РОЗДІЛ 2 СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ	
УКРАЇНИ.....	34
2.1. Аналіз конкурентного середовища аграрного сектору України.....	34
2.2. Аналіз експортної діяльності аграрного сектору України.....	48
2.3. Особливості державного регулювання аграрного сектору для забезпечення економічного зростання.....	56
РОЗДІЛ 3 РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ	
НАПРЯМОК ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ.....	66
3.1. Основні напрямки формування стійкого розвитку аграрного сектору України.....	66
3.2. Механізм підтримки експортної діяльності державою.....	74
ВИСНОВКИ.....	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	100
ДОДАТКИ.....	107

ВСТУП

Аграрний сектор посідає важливе місце в національній економіці та відіграє особливо важливу роль у формуванні та забезпеченні продовольчої та у визначених межах економічної безпеки держави. Стрімкі зміни соціально-економічної та політичної ситуації у глобальному просторі, тенденції розвитку світового сільського господарства й актуальність питань щодо забезпечення продовольчої проблеми вимагають посиленої уваги до розвитку вітчизняного аграрного сектору, що є стратегічною ланкою економічної системи країни.

Необхідність розвитку аграрного сектору підсилюється в умовах інтеграційних спрямувань, коли в Україні мають бути чітко сформовані стратегічні цілі й визначені параметри продовольчої безпеки, розроблені стратегія і напрямки розвитку цієї важливої складової економічної системи з урахуванням раціонального використання аграрного потенціалу та посилення експортної орієнтації галузі.

Функціонування аграрного сектору національної економіки повинно характеризуватися суттєвими системними особливостями і структурними зрушеннями. Насамперед, мається на увазі, концентрація аграрного виробництва в стислі терміни, стрімкий вихід нашої країни на світовий ринок й об'єктивне позиціонування України як одного з найбільших виробників продовольства в Європі та світі, модернізацію основних засобів і технологій, оптимізацію зайнятості в аграрному секторі.

Сільське господарство це галузь що забезпечує продуктами харчування всю державу. Географічний пояс в якому знаходиться Україна та її природно-кліматичні умови створили міцний фундамент для побудови та розвитку аграрного сектору. При розробці правильних механізмів спонукання сільськогосподарських підприємств до виготовлення власної готової продукції можна не лише забезпечити власну державу продовольчими товарами, а й спонукати українських підприємців виходити на світові ринки.

Дослідження проблем сталого розвитку аграрного сектору проведені в роботах таких українських вчених: Грицаєнко М., Дідківської Л., Карпової І., Кирилова Ю., Масловської Л., Садовенко А., Черевко Г., Федоров М.

Наразі, не вирішеними лишаються проблеми деградації агроландшафтів та зниження природної продуктивності земель й інших ресурсів, неефективна спеціалізація виробництва та недостатній державний і суспільний контроль за його веденням, висока енерго- та ресурсоемність виробничих процесів. До цього додаються проблеми слабкої організації розвитку сільських територій, їх репресивності, недостатньої диверсифікації видів діяльності, безробіття або само зайнятості переважної більшості сільського населення, його зубожіння. Не набула завершальних рис земельна реформа, подальшого розвитку потребують фондовий і страховий ринки, фінансово-кредитний механізм господарювання, вимагає удосконалення державна демографічна й соціальна політика. Отже, йдеться про необхідність розробки відповідних конкурентних стратегій, моделей, механізмів та інструментів, що забезпечуватимуть стійкий розвиток аграрного сектору України.

Об'єктом дослідження є аграрна сфера та механізми забезпечення її конкурентоспроможності та сталого розвитку.

Предметом дослідження є визначення напрямів державної підтримки аграрного сектору України для забезпечення економічного зростання .

Метою даної роботи є визначення напрямків економічного зростання аграрного сектору як чинника сталого розвитку України.

Завданнями дипломної роботи є:

- розкрити сутність економічного зростання та його цілей;
- охарактеризувати джерела та фактори економічного зростання;
- провести аналіз конкурентного середовища аграрного сектору країни;
- виявити можливості експортного потенціалу сільськогосподарської продукції;

- проаналізувати особливості державного регулювання аграрного сектору;
- виявити механізми підтримки експортної діяльності державою.

Досягнення мети і завдань дипломної роботи зумовили її структуру. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Перший розділ «Теоретичні основи аналізу економічного зростання» присвячений вивченню категорії «економічне зростання», розкриті показники що забезпечують сталість розвитку, було приділено увагу до аналізу показників економічного зростання. Чимало уваги було приділено еволюції факторів економічного зростання та їх класифікації. Також у першому розділі висвітлені джерела економічного зростання та розглянуто за допомогою яких механізмів здійснюється державне регулювання розвинених країн.

В другому розділі «Сучасний стан розвитку аграрної сфери України» розкриваються особливості державного регулювання аграрного сектору та аналіз його конкурентного середовища, проведений аналіз експортної діяльності. Представлені основні заходи земельної політики держави та важелі стимулювання сільськогосподарського виробництва.

Третій розділ «Розвиток аграрного сектору як стратегічний напрямок економічного зростання України» присвячений основним напрямкам формування стійкого розвитку в аграрній сфері. У розділі представлена регресійна модель залежності доходів аграрного сектору від ряду чинників та розроблений механізм підтримки експортної діяльності.

При вирішенні поставлених завдань було використано як загальнонаукові методи дослідження: аналізу, синтезу, порівняння, індукції, дедукції, так і спеціальні: аналіз емпіричної інформації – для визначення тенденцій, які притаманні аграрному сектору в Україні, складу, характеру прояву, взаємозв'язків та актуальних напрямів підвищення ефективності управління сільськогосподарським сектором; порівняльно-ретроспективного

аналізу та абстрагування – для встановлення організаційно-функціональних засад реалізації стратегії управління аграрним сектором, спрямованої на забезпечення економічного зростання країни; прогнозування та математичного моделювання – для розробки моделі оцінки джерел доходів аграрного сектору країни; економіко-статистичний – для оцінки стану та структури експортної діяльності України.

Для написання магістерської роботи було використано 16 підручників, 2 словники, 31 електронний ресурс, 5 законодавчих та нормативних документів та 18 періодичних видань.

ВИСНОВКИ

Одним з перших завдань держави є не лише забезпечення економічного зростання, потрібно розробити таку систему, щоб зростання не чинило протидію природним факторам та підтримувалося на сталому рівні. Для забезпечення сталої тенденції та перспектив економічний розвиток повинен бути збалансованим, врівноваженим у системі «економіка - природа - соціум» та самопідтримуваним. При цьому, збалансованість і рівновага повинні підтримуватись постійними змінами, які породжуються самою економікою.

В економічній літературі суть економічного зростання визначається по-різному. Більшість вчених під економічним зростанням визначають такий економічний розвиток, коли протягом певного періоду кількісно і якісно зростає суспільне виробництво, що перебуває в постійному русі, в динаміці. Таким чином, розуміємо що економічне зростання створює можливості для забезпечення постійно зростаючих потреб людей в товарах і послугах, вирішення фундаментальних проблем соціально-економічного розвитку, проблем обмеженості економічних (виробничих) ресурсів.

Економічне зростання є складним у своїй оцінці показником, який широко використовується для порівняння рівня економічного розвитку національних економік між собою та окремих галузей національних економік.

Об'єктивні та суб'єктивні фактори по-різному впливають на економічне зростання, в залежності від ступеня їх значущості. Збільшення їх обсягів і активності стимулює економічне зростання, і навпаки, зниження - зменшує його темпи або ж у деяких випадках може повністю припинити. Якщо визначити ступінь впливу і значення факторів, можна розробити ефективну державну економічну політику, яка дозволить спрямувати економічне зростання в інтересах національної економіки.

Важливим фактором розвитку країни також виступають запаси корисних копалин, їхнє місце розташування, інфраструктурна облаштованість регіонів видобутку і переробки, технологія видобутку корисних компонентів. Удосконаливши технології видобутку і переробки, можна частково компенсувати кількісні обмеження розвіданих запасів.

Враховуючи той факт, що реальний ВВП можна визначити як добуток затрат праці (чисельність зайнятих) і рівня продуктивності праці, можна стверджувати, що всі фактори, які впливають на рівень продуктивності праці є найсуттєвішими з точки зору реального економічного зростання. У макроекономічному аналізі використовуються поняття “інтенсивних” і “екстенсивних” факторів розвитку і росту. Перша група – це, перш за все, інноваційні ресурси. Інші фактори можуть бути віднесені до інтенсивного в тій мірі, у якій це пов'язано з підвищенням їхнього якісного рівня.

Існують стримуючі фактори економічного зростання. До них належать обмеження з боку сукупного попиту, соціально-політична атмосфера в країні, ресурсні та екологічні обмеження, державне втручання у справи приватного бізнесу (законодавча діяльність щодо регулювання безпеки праці, охорони здоров'я працюючих та охорони довкілля тощо), злочини в царині господарської діяльності, недобросовісне ставлення до праці, припинення роботи під час трудових конфліктів, несприятливі погодні умови (насамперед для сільськогосподарського виробництва), тобто все те, що стримує зростання продуктивності праці і, відповідно, економічне зростання в цілому.

Головне завдання держави – створити такі умови, щоб максимально повно використовувати існуючі економічні фактори, перенаправити їх у потрібну сторону, щоб зорієнтувати економічне зростання на реалізацію інтересів всіх мешканців країни.

Шляхи економічного зростання, його динаміка широко використовуються для характеристики розвитку національних господарств, в державному регулюванні економіки. Населення оцінює діяльність вищих господарських і політичних органів тієї чи іншої країни перш за все на основі

розгляду показників динаміки економічного зростання, динаміки рівня життя.

У Німеччині застосовується така система державної підтримки сільського господарства, яка дозволяє комплексно вирішувати проблеми сільського господарства, зокрема ефективного використання сільськогосподарських земель, забезпечення продовольчої безпеки країни та створення конкурентного середовища на ринку сільськогосподарської продукції.

У досліджуваному контексті найбільший інтерес представляє досвід США щодо державного регулювання й підтримки аграрного сектора: прямі компенсаційні виплати сільгосптоваровиробникам державних дотацій і субсидій; заходи по регулюванню агропродовольчих ринків; державне кредитування початкових фермерів, що не мають доступу до банківського кредиту; система підтримки цін на сільгосппродукцію, що передбачає встановлення мінімальних гарантованих цін; кредитування сільгоспвиробників під заставу сільськогосподарської продукції шляхом надання компенсаційних виплат; субсидування урядових програм підтримки розвитку окремих галузей аграрного сектору.

У Польщі з метою стабілізації ринку й захисту доходів фермерів через встановлення інтервалу припустимого коливання ринкових цін на внутрішньому ринку держава проводить інтервенційні закупівлі сезонних надлишків сільськогосподарської продукції й продовольства і продаж цих продуктів у період дефіциту. Цю функцію виконує державне Агентство аграрного ринку, що діє на ринках зерна, молочної продукції, м'яса, цукру, хмелю й продуктів переробки картоплі. Агентство надає гарантовані кредити на закупівлю цих продуктів за мінімальними цінами, виплачуючи їм 45% мінімальної ціни. Агентство також встановлює експортні субсидії на експорт продукції.

Необхідність підтримки економічного зростання перш за все є питанням, вирішення якого дасть довготривалий ефект. Для України

першочерговим завданням є знайти джерела економічного зростання та прискорити темпи оновлення виробничого устаткування. Важливим також є вирішення проблеми фінансування стратегічно важливих галузей економіки. Лише після вирішення цих проблем можливим буде підняття питання забезпечення сталості економічного розвитку.

Протягом останніх 20 років український аграрний сектор пережив значні структурні зміни та зрушення. Не виважена економічна політика держави та непродумані аграрні реформи відносно сільськогосподарських підприємств стали наслідком стагнації галузі. Як наслідок, реформовані сільськогосподарські підприємства не стали прибутковішими, в той же час їхнє матеріально-технічне забезпечення значно погіршилося.

Відомо, що основними напрямками діяльності аграрних підприємств України є рослинництво та тваринництво. Конкурентоспроможність підприємств часто пов'язують із наявністю таких факторів виробництва як: природні ресурси, кваліфіковані кадри, капітал та розвиток інфраструктури.

Сучасна модель функціонування сільськогосподарського виробництва неспроможна забезпечити його подальший розвиток, розв'язання соціально-економічних проблем села, реалізувати повною мірою той потужний природно-ресурсний потенціал, яким володіє галузь.

В той же час великі аграрні формування спеціалізуються на вирощуванні експортоорієнтованих, високорентабельних і швидко окупних сільгоспкультур. Це, в свою чергу, часто супроводжується недотриманням ними вимог раціонального землекористування, порушенням сівозмін та нехтуванням заходів щодо охорони земель сільськогосподарського призначення, що негативно впливає на екологічний стан сільгоспугідь, призводить до виснаження ґрунтів та зниження якісних показників сільськогосподарських земель.

В сучасних умовах неефективне використання ресурсів зменшує конкурентоспроможність підприємства й робить його діяльність нерациональною, що зумовлює необхідність стратегічного управління

ресурсним потенціалом. Розробка методології формування ресурсної стратегії дає підприємству здатність забезпечити себе ресурсами.

В умовах існування ситуації, коли кредитні ресурси занадто дорогі, а наявність ліквідної застави є чи не найбільшою проблемою підприємств малого та середнього бізнесу в Україні, за для фінансування сільськогосподарського виробництва, що характеризується значною сезонністю й відчуває значний дефіцит обігових коштів у весняний період, виходом з утвореної ситуації, можуть бути нові інструменти кредитування під заставу майбутнього врожаю.

В Україні протягом останнього періоду спостерігається нарощення виробництва та експорт продукції аграрного сектору. Однак, незважаючи на позитивні тенденції експорту сільськогосподарської продукції до країн ЄС, залишається також низка проблем, пов'язаних з її якістю. В умовах запровадження зони вільної торгівлі, одним із основних факторів, що перешкоджає розширенню доступу українських товарів на європейський ринок, є невідповідність національних стандартів вимогам ЄС.

Серйозні перешкоди на шляху іноземного інвестування створюють нестабільне законодавство, високий ступінь ризиків, у тому числі екологічних, відсутність гарантій для іноземних інвесторів, низький рівень відповідальності вітчизняних контрагентів.

Безсумнівно, що подальший ефективний розвиток підприємств аграрного сектору і нарощування його експортного потенціалу пов'язаний з підвищенням частки експорту сільгосппродукції з високою доданою вартістю. Сучасний український експорт характеризується значною питомою вагою продукції сировинної спрямованості та низьким рівнем доданої вартості, що призводить до виснаження ресурсної бази країни та підвищує ступінь чутливості її економіки до дії різних екзогенних факторів, а також зміни цінової кон'юнктури.

Підприємства аграрного сектору України мають реальні можливості збільшення експорту продукції за рахунок наступного: по-перше, сировинна

база для виробництва сільсько-господарської продукції на експорт історично формувалася у сприятливих ґрунтово-кліматичних і економічних умовах; по-друге, відтворювальні процеси у сільському господарстві визначаються, головним чином, раціональним використанням земельних угідь і ступенем інтенсифікації виробництва; по-третє, рівень розвитку сировинної бази навіть у кризовій ситуації в економіці і при недостатньому технічному оснащенні аграрних галузей дозволяє збільшити обсяги виробництва сільськогосподарської сировини та кінцевої продукції переробної промисловості для експорту.

Розвиток аграрного сектору для України має стратегічне значення. Цій галузі економіки притаманні особливості, що позначаються на створенні системи державного регулювання його розвитком. Дана галузь є життєзабезпечувальною, так як вона виготовляє продукцію, без якої людство не може існувати. Від стану та перспектив її розвитку залежить забезпечення життєдіяльності людини.

Ще одною особливістю аграрного сектору є сезонність виробництва, яка позначається на організації праці в цій галузі, зумовлює особливості реалізації продукції та надходження коштів. Інтервал між робочим періодом та результатами у сільському господарстві здійснює значний впливає на формування доходів працівників даної сфери, оскільки остаточний розмір таких доходів стає відомий тільки після реалізації сільськогосподарської продукції.

Очевидно, що розвиток аграрного сектору, що відіграє визначальну роль у забезпеченні продовольчої безпеки держави не може відбуватися без втручання та допомоги держави. Державна політика, яка спрямована на забезпечення збалансованого розвитку аграрного сектору, являє собою складову державного регулювання економіки, яка представляє процес втручання державних органів влади за допомогою різних методів й інструментів у розвиток основних економічних процесів з метою забезпечення позитивних соціально-економічних результатів. Неможливість

ринку, який характеризується стихійністю розвитку, забезпечити виконання економічної політики держави є об'єктивною необхідністю такого втручання. Таким чином, державне регулювання повинно забезпечити створення міцної матеріальної основи за для зростання добробуту народу, підтримки балансу соціально-економічних інтересів різних верств населення та збереження цілісності територіального простору країни.

Узагальнюючи досвід розвинутих країн щодо державної підтримки аграрного потенціалу можна констатувати, що головною метою такої підтримки є стале функціонування аграрного сектору для забезпечення економічної та соціальної безпеки держави.

Через нестачу бюджетних ресурсів аграрний сектор економіки отримує фінансову підтримку від держави в обсягах недостатніх для нормального функціонування суб'єктів господарювання. Проте для того, щоб конкурувати на світовому ринку сільськогосподарської продукції, потрібно забезпечити виробників необхідними фінансовими ресурсами на рівні розвинутих країн.

Забезпечення сталого розвитку аграрного виробництва є неможливим без активізації банківського кредитування, особливо довгострокового, забезпечення доступу до кредитних ресурсів малих та середніх виробників, зниження процентних ставок та зменшення співвідношення суми кредитів до вартості їх забезпечення. Доцільним буде передбачити покращення умов кредитування виробників продукції тваринництва, так як у виробників продукції рослинництва є можливість отримувати кредитні ресурси під заставу майбутнього врожаю через механізм аграрних розписок. Саме через це держава повинна спрямувати компенсацію процентних ставок у першу чергу для позичальників, які працюють у тваринництві.

В умовах реалізації цих заходів є можливість покращити фінансове становище виробників сільськогосподарської продукції, забезпечити рівень дохідності, достатній для здійснення не лише простого, а і розширеного відтворення за рахунок активізації інвестиційної діяльності.

Багато розвинених країн світу з меншим аграрним потенціалом, ніж Україна, мають сильні позиції на ринку продовольства і продовжують політику експортної експансії, використовуючи при цьому власні ресурси та, що стало характерною тенденцією сьогодення, ресурси інших країн.

Як складна система, у якій тісно переплітаються економічні та природно-біологічні чинники, сільське господарство особливо потребує винятково вивіреного і збалансованого підходу для створення умов щодо ефективного його розвитку і динамічного зростання. Адже між значним потенціалом сільського господарства та його реалізацією постають численні бар'єри, на усунення яких знадобиться тривалий період часу.

Побудована в роботі регресіна модель показала, що рівень доходів сільського господарства на 56% залежить від оплати праці населенню зайнятому в сільському господарстві, від рівня податкового навантаження на виробників сільськогосподарської продукції, від експортно-імпортних операцій і від кінцевих споживчих витрат. Також було виявлено, що з збільшенням доходів сільського господарства на 1%, збільшиться виплата зарплати і податків більш ніж в 3%. На основі моделі було виявлено, що на рівень доходів сільського господарства наразі найбільше впливає рівень виплачених заробітних плат та податки, що накладаються на сільськогосподарські підприємства. Це негативно впливає не лише на стан аграрного сектору, а й на країну в цілому. Лише тоді, коли на доходи аграрного сектору будуть впливати більшим чином на експорт, імпорт та рівень кінцевих споживчих витрат продуктів харчування можна буде стверджувати, що держава таки зуміла розробити та впровадити такі механізми, які забезпечують ріст аграрного сектору.

Найбільше експортується продукція рослинництва 40%, менше всього в структуру експорту входить продукція тваринництва 7,8%. Лише 25,9% в структурі експорту займає готова продукція.

Експортуючи сировину, а не готову продукцію ми втрачаємо: щонайменше 1240 грн. з однієї тони пшениці; більш ніж 69 тис грн. з 1 тони

кукурудзи; майже 5 тис. грн. з 1 тони молока. Таким чином, для покращення позицій України в зовнішньоторговельних відносинах, товаровиробники сільськогосподарської продукції та аграрії повинні зосередити зусилля на переробці сировини на території нашої країни, а не продавати сировину за кордон де її перероблятимуть чужоземці. До того ж створення власних переробних потужностей призведе до збільшенні робочих місць, що буде ще одним позитивним явищем в вітчизняній аграрній політиці.

Виробничий процес в аграрному секторі окрім важливої соціальної функції забезпечує також стабільний приплив валюти в національну економіку, формує сировинну базу для розвитку переробної промисловості й визначає одну з основних спеціалізацій на світовому ринку.

В Україні на сьогодні, на жаль, немає жодного національного органу з акредитації, що має право видавати міжнародні сертифікати. Українські компанії, які бажають ввести у себе на виробництві міжнародні стандарти й отримати сертифікат, змушені звертатися або безпосередньо у відомі іноземні компанії, або шукати їх представництва в Україні. Найчастіше вони вдаються до послуг німецьких органів сертифікації, оскільки мережа їх представництв в Україні найширша. Але це призводить до подорожчання самої процедури сертифікації.

Для полегшення процедури отримання міжнародного сертифікату якості органам влади потрібно перш за все створити на території нашої держави інститути акредитації продукції. Необхідно скоротити терміни видачі сертифікатів, а саму процедуру отримання зробити прозорою та дешевою. Створення таких умов дасть змогу знизити ціни на товари, адже дешевизна у отриманні сертифікату призведе до того, що вона не буде включатися до собівартості товарів.

Основними факторами довгострокового успіху експортного потенціалу підприємств аграрного сектору України за зазначених умов є створення й підтримання сприятливого інвестиційного клімату для АПК; перерозподіл структури експорту продукції аграрного сектору до збільшення частки

товарів із високою доданою вартістю її переробки; упровадження в практику діяльності підприємств із виробництва продуктів харчування принципів міжнародної системи технічного регулювання, безпеки харчових продуктів (НАССР).

Представлений механізм, його методи, елементи та інструменти дають змогу в повній мірі уявлення про те, як саме створити умови для розвитку та підтримки аграрного сектору, зокрема сільського господарства. Варто зазначити, що за умов коли деякі з механізмів не будуть функціонувати, або їх діяльність буде здійснюватись з меншими темпами ніж інші, система перестане працювати і виявиться неефективною. Тож основним завданням держави є не лише розробка механізму, а й забезпечення його належного виконання. Адже дуже важливим є те, як відбудеться старт механізму, як він буде підтримуватися та як контролюватиметься його виконання.

Аграрний сектор забезпечує продуктами харчування всю державу, саме тому його потрібно всіма засобами підтримувати, створювати основу для інноваційного розвитку та надавати можливість національним товаровиробникам на справедливих умовах конкурувати з закордонними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 липня 2013 р. № 500 «Про затвердження Умов надання у 2013 році державних гарантій для забезпечення виконання боргових зобов'язань».
2. Абалкін Л. І. Національна економіка / Л. І. Абалкін, М. А. Атрамова, А. І. Олексіїв. – М.: Економіст, 2007. – 864 с.
3. Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до позачергового Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки». – К.: НІСД, 2014. – 148 с.
4. Білецька Л. Економічна теорія (Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка). Навч. пос. 2-ге вид. перероб. та доп. / Білецька Л.В., Білецький О.В., Савич В.І. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 688 с.
5. Білецька Н.В. Бюджетна підтримка сільського господарства в системі державного регулювання аграрного сектора України / Н.В. Білецька // Науковий вісник НЛТУ України. Вип. 20.6.– 2010. – 164 с.
6. Гордєєв Р.Д. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства. Основи: [підручник] / Р. Д. Гордєєв, Л. Я. Іванова, С. К. Казанцев та ін.; Під ред. К.Е. Стровського. – К.: Закон і право, ЮНІТІ, 2006. – 408 с.
7. Дідківська Л. Державне регулювання економіки: Навч. пос. 5-те вид. / Л. Дідківська, Л. Головка. – К.: Знання, 2006. – 213 с.
8. Лук'яненко Д. Глобальна економіка ХХІ століття: людський вимір: монографія / Д.Г. Лук'яненко, А.М. Поручник, А.М. Колот. – К.: КНЕУ, 2008. – 420 с.
9. Матеріали XXVII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку». Зб. наук. праць, вип. 27. – Переяслав-Хмельницький, 2016. – 463 с.

10. Мельник С.В. Основи екології: конспект лекцій для студ. інж. фахів 3-є вид., доп. та перероб. / С.В. Мельник, О.К. Плотнікова, О.М. Ткачова. – О.: Наука і техніка, 2012. – 168 с.
11. Паламарчук Л.Б. Географія: Підруч. для 11 кл. загальноосвіт. навч. закл.: профіл. рівень / Л.Б. Паламарчук, Т.Г. Гільберг, А.І. Довгань. – К.: Генеза, 2011. – 304 с.
12. Платонов В.С. Введення в бізнес. Основи ринкової економіки. Офрмл., вид-во «Фенікс», 1997. – 573 с.
13. Розпутенко І. Третє тисячоліття – Україна і неоколоніалізм / І.Розпутенко. – К.: «К.І.С.», 2014. – 356 с.
14. Садовенко А. Сталий розвиток суспільства. Навч. пос. 2-ге вид. / Садовенко А., Масловська Л., Серeda В., Тимочко Т. – К.: Академія муніципального управління, 2011. – 392 с.
15. Собкевич О.В. Стратегічні напрями інституційного забезпечення розвитку аграрного сектору в Україні / Собкевич О.В., Русан В.М., Юрченко А.Д., Ковальова О.В., Жураковська Л.А.// Аналітична доповідь. – К.: НІСД, 2014. – 45 с.
16. Солонінко К.С. Макроекономіка: навч. посіб. / К. С. Солонінко. – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 200 с.
17. Уразов А.У. Основи економічної теорії: Навч. пос. для студ. не економ. спец. вищих навч. закл. III-IV рівнів акредит. / Уразов А.У., Маслак П.В., Саух І.В. – Житомир, 2004. – 314 с.
18. Черевко Г. Державне регулювання економіки в АПК: Навч. пос. / Г.Черевко. – К.: Знання, 2006. – 339 с.
19. Бондарєва Т.І. Оцінка ефективності експортної діяльності підприємства // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2011. – №3(15). – С.91-104.
20. Григоренко Я.О. Особливості державного регулювання аграрного сектору в контексті забезпечення економічної безпеки держави // Економіка АПК. – 2016. – №6. – С.100-105.

21. Карасьова Н.А. Вектори експортних потоків аграрного сектору України // Економік АПК. – 2016. – №8. – С.41-48.
22. Карасьова Н.А. Інфраструктурне забезпечення експортної діяльності в аграрному секторі // Бізнес Інформ. – 2016. – №8. – С.98-103.
23. Карпова І.В. Фінансово-кредитні аспекти державного регулювання аграрного виробництва в Україні // Бізнес-інформ. – 2016. – №3. – С.138-142.
24. Кваша С.М. Експортний потенціал галузей АПК в умовах формування зони вільної торгівлі з ЄС / С. М. Кваша // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2012. – № 169. – С.97–102.
25. Кирилов Ю.Є. Розвиток аграрного сектору економіки в умовах глобалізації // Економіка АПК. – 2016. – № 5. – С.23-29.
26. Кіндзерський В.В. Державне регулювання аграрного сектора економіки: імплементація зарубіжного досвіду // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2015. – № 5. – С.24-30.
27. Кобута І. В. Оцінка наслідків державного регулювання експорту зерна в Україні // Економіка і прогнозування. – 2014. – № 4. – С.139-147.
28. Кухарська Н.О. Експортно-імпортна політика: роки незалежності / Н. О. Кухарська // Регіональна економіка. – 2005. – № 1. – С.32–39.
29. Міщенко Д.А. Аналіз методів державного регулювання аграрного сектора економіки України / Д.А. Міщенко // Наукові праці. Державне управління. Вип. 135. – Т. 147. – 2010. – С.123–127.
30. Непочатенко О.О. Аналіз конкурентного середовища сільськогосподарських підприємств / Непочатенко О.О., Пташник С.А., Непочатенко В.О. // Економіка АПК. – 2016. – № 5. – С.43-50.
31. Онегіна В. Зміна аграрної парадигми та державна аграрна політика у розвинутих країнах . Економіка України . – 2010р. – №11. – С.62-72.
32. Сахацький М. Інструменти державної підтримки експортного потенціалу аграрних підприємств України / Сахацький М., Ксьонжик І. // Економіка та управління підприємствами. – 2016. – №2. – С.29-36.

33. Федорчак О. Класифікація механізмів державного регулювання / Демократичне врядування // Науковий вісник. Вип.1. – 2008. – С.1-11.
34. Филюк Г. Зарубіжний та вітчизняний досвід державної підтримки сільськогосподарських виробників / Филюк Г., Пієнова О. // Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economic. – 2015. – №5(170). – С.6-10.
35. Шпикуляк О.Г. Наукове забезпечення інноваційного розвитку аграрної сфери / Шпикуляк О.Г., Грицаєнко М.І. // Бізнес-інформ. – 2016. – №4. – С.145-149.
36. Акуленко В.Л. Сучасні концепції сталого розвитку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://econfr.rae.ru/pdf/2015/11/4949.pdf>
37. Васильців Т.Г. Напрями імплементації в Україні зарубіжного досвіду альтернативного фінансування розвитку сільського господарства (на прикладі Бразилії) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/Acer/Downloads/Vlca_ekon_2015_47_4.pdf
38. Веселовський А. Експортний потенціал України: шлях до відродження // Дзеркало тижня. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/international/eksportniy-potencial-ukrayini-shlyah-do-vidrodzhennya.html>
39. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ7_u.htm
40. Економічне зростання // Світ енциклопедій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gx3000.ru/makroekonomika/ekonomichne-zrostannja.html>
41. Економічний енциклопедичний словник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.subject.com.ua/economic/slovník/3733.html>
42. Зернова біржа в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zerno.kiev.ua/>
43. Зінчук Т.О. Роль європейської асоціації сільськогосподарських кооперативів СОРА/COGECA у досягнення аграрної справедливості. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/1002/1/Cooperative_marketing_39-45.pdf

44. Коваленко О.Ю. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва. Ефективна економіка. – 2013. – №2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1808>
45. Ковальчук Т. Світові потреби й українські перспективи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.agro-business.com.ua/agrobusiness/archive.html?func=show_edition
46. Кошелєв А. Національна економіка. Конспект лекцій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://epi.cc.ua/natsionalnaya-ekonomikakonspekt-lektsiy.html>
47. Кузьмина К.С. Державне стратегічне планування сталого розвитку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kbuaa.kharkov.ua/e-book/conf/2016-2/doc/3/08.pdf>
48. Кулинич Р. О. Аналіз зовнішньоторгівельної діяльності як один із чинників формування обсягу ВВП України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.univ.km.ua/visnyk/477.pdf>
49. Лупенко Ю.О. Розвиток аграрного сектору економіки України: прогнози та перспективи. Науковий вісник Мукачівського державного університету. – 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.msu.edu.ua/visn/wp-content/uploads/2015/12/2-4-2-2015-5.pdf>
50. Майстро С.В. Сутність та напрями державного регулювання аграрного ринку в зарубіжних країнах. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://academy.gov.ua/ej/ej3/txts/GALUZEVE/06-MAYSTRO.pdf>
51. Міжнародний центр Інтернет-торгівлі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.all.biz/uk/>
52. Моргун О.О. Экспортный потенциал аграрного сектора Украины. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukragroconsult.com/news/eksportnyi-potencial-agrarnogo-sektora-ukrainy>
53. Небава М.І. Теорія макроекономіки. Навч. посіб. – К.: Слово, 2005. – 536 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polka-knig.com.ua/book.php?book=697>
54. Особливості сплати ПДВ сільськогосподарськими підприємствами у 2016 році // Вісник: офіційно про податки. Офіційне видання державної

фіскальної служби України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/9368?issue=252>

55. Перелі І. Финансирование агробизнеса в Украине: как бороться с дефицитом в \$8,7 млрд. // Діловий портал «Фіногляд» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pro-capital.ua/press_center/expert/view/296//

56. Протистояння Києва і Москви загострюється: торгівля продовольством впала до історичного мінімуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua-ekonomist.com/9811-protistoyannya-kiyeva-moskvizagostryuyetsya-torgvlya-prodovolstvom-vpala-do-storichnogo-mnimumu.htm>

57. Русан В.М. Проблеми розвитку аграрного виробництва в Україні // Відділ безпеки реального сектору економіки. № 55, Серія «Економіка». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://documentslide.com/documents/-57906fe11a28ab68749ae37c.html>

58. Сахацький М.П. Експортна діяльність аграрних підприємств України: тенденції, специфіка, формування потенціалу / Сахацький М.П., Ксьонжик І.В. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnyk.mnau.edu.ua/statti/2015/n87v4r2015sakhatzkiy.pdf>

59. Світові моделі підтримки сільського господарства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrinform.ua/rubric-abroad/2012230-svitovi-modeli-pidtrimki-silskogo-gospodarstva.html>

60. Северин К.М. Ефективність фінансово-кредитних важелів розвитку АПК в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=4980>

61. Сисоєв А.В. Амортизационная политика как фактор инвестиционного развития экономики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ecfor.ru/pdf.php?id=2006/1/03>

62. Систематизовані джерела інформації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ir.nmapo.edu.ua:8080/jspui/bitstream/lib/332/1/%D0%A1%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%96%20%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%80%D0%B5%>

D0%BB%D0%B0%20%D1%96%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97.pdf

63. Сільськогосподарська дошка оголошень України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agro-ukraine.com/ua/>

64. Следзь С. Агроекспорт. // Дзеркало тижня. – 2016. – №33. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua>

65. Статистичний бюлетень за 2015 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm 7

66. Статистичний збірник "Сільське господарство України 2016" // Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ7_u.htm

67. Статистичний щорічник України за 2015 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm

68. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки України // Міністерство аграрної політики та продовольства України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/7644>

69. Томчук О.В. Сучасний стан, особливості функціонування та перспективи розвитку біржової діяльності в Україні. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/2154.pdf>

70. Чирва Р. ЄС відчиняє двері для українських товарів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.psv.org.ua/arts/Tema/view-2197.htm>

71. Чорна А.А. Страхування експортних операцій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.rusnauka.com/2_ANR_2010/Economics/3_56990.doc.htm

72. Як отримати перепустку на європейський ринок. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forbes.net.ua/ua/opinions/1370747-yak-otrimati-perepustku-na-evropejskij-rinok>